

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Oikeuspalveluvirasto pitää sosiaalihuoltolain uudistamista lähtökohtaisesti perusteltuna ja kannattaa esityksen tavoitetta selkeyttää sääntelyä, keventää hallinnollista työtä sekä vahvistaa sosiaalityön ydintehtävää. Nämä tavoitteet tukevat myös hyvinvointialueuudistuksen toimeenpanoa sekä palvelujen oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta.

Kokonaisuudessa esitys sisältää kuitenkin muutoksia, joilla voi olla merkittäviä ja osin arvioimattomia vaikutuksia asiakkaiden oikeusturvaan, erityisesti taloudellisen toimintakyvyn tukemisen osalta.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esitys vastaa osin tavoitteita yksinkertaistaa asiakasprosesseja ja vahvistaa sosiaalityön roolia. Samalla osa ehdotuksista, kuten taloudellisen toimintakyvyn tukemista koskevan sääntelyn heikentäminen, voi kuitenkin heikentää käytännön palvelujärjestelmän toimivuutta ja lisätä raskaampien palvelujen tarvetta.

Uudistusten toimeenpanossa on riski, että säästötavoitteet heikentävät holhoustoimilain mukaista edunvalvontaa kevyempien sosiaalihuollon palvelujen saatavuutta.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erytystä tukea tarvitsevien asiakkaiden aseman selkeyttäminen ja huomioiminen on perusteltua. Soveltamiskäytäntöjen yhdenmukaisuuteen ja seurantaan tulee kuitenkin kiinnittää huomiota.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin edistäminen on tärkeä tavoite, mutta säännöksen suhde hyvinvointialueiden muihin lakisääteisiin tehtäviin jää osin epäselväksi ja voi johtaa päällekkäisiin velvoitteisiin.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen aseman selkeyttäminen on kannatettavaa. Päätöksentekoon ja oikeusturvaan liittyvät rajapinnat edellyttävät kuitenkin huolellista toimeenpanoa.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sääntely on varsin yleisluonteista, mikä voi vaarantaa palvelujen yhdenvertaisuuden ja vaikeuttaa asiakkaan oikeuksien arviointia.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työkäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Palvelun kohderyhmä, velvoittavuus ja suhde etuusjärjestelmään jäävät osin epäselviksi, mikä voi heikentää asiakkaiden oikeusturvaa.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Oikeuspalveluvirasto kiinnittää erityistä huomiota työryhmän ehdotukseen kumota sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentin 3 a kohta, joka koskee taloudellisen toimintakyvyn edistämistä. 9.12.2022 voimaan tullut sääntely on selkeyttänyt ja vahvistanut asiakkaan oikeutta saada nimenomaan taloudellisen toimintakyvyn tukemiseen kohdennettua palvelua, johon liittyy kirjallinen päätös sekä julkisen vallan käytön edellytysten toteutuminen. Säännöksen perusteluissa on nimenomaisesti tunnistettu välitystilipalvelu osaksi tätä kokonaisuutta ja matalan kynnyksen tukimuotona, joka edistää asiakkaan omatoimista selviytymistä taloudellisissa asioissa. Ehdotettu sääntelyn poistaminen johtaisi siihen, että taloudellisen toimintakyvyn tukeminen pirstoutuisi yleisemmän sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen alle ilman selkeää palvelukehikkoa ja asiakkaan oikeus kirjalliseen päätökseen voisi käytännössä heiketä.

Välitystilipalvelun merkitys

Välitystilipalvelu on käytännössä keskeinen kevyempi vaihtoehto holhoustoimilain mukaiselle edunvalvonnalle. Suomessa on noin 7800 välitystiliasiakasta (Hyvinvointialueiden professiojohdon verkostoselvitys 2025). Välitystilien käytöstä luopuminen tai niiden käytön vähentyminen voi johtaa siihen, että merkittävä osa asiakkaista siirtyy yleisen edunvalvonnan päämiehiksi. Tämä ei olisi asiakkaan edun mukaista, koska holhoustoimilain mukainen edunvalvonta käytännössä rajoittaa päämiehen itsemääräämisoikeutta esimerkiksi niin, että päämies ei voi käyttää rahoituslaitoksessa olevaa tiliään, ellei edunvalvoja ilmoita päämiehen tilinkäyttöoikeudesta.

Oikeuspalveluviraston näkemyksen mukaan sääntelyn tulisi vahvistaa välitystilipalvelun asemaa, selkeyttää sen oikeusperustaa ja käyttöä sekä varmistaa välitystilien yhdenmukainen käyttö hyvinvointialueilla. Tämä edistäisi myös oikeuskanslerin lausumassaan korostamaa palvelujen yhteensovittamista ja ennaltaehkäisevää tukea sekä vähentäisi raskaampien toimenpiteiden tarvetta.

Taloudelliset vaikutukset ja tehokkuus

Valtiovarainministeriö on lausunnossaan korostanut tarvetta arvioida uudistusten taloudellisia vaikutuksia ja tiedonhallintaa huolellisesti. Oikeuspalveluvirasto katsoo, että taloudellisen toimintakyvyn tuen sääntelyn purkaminen voi johtaa kustannusten kasvuun, kun kevyiden tukimuotojen sijaan joudutaan turvautumaan raskaampiin palveluihin. Hyvinvointialueiden tulisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin mahdollisuuksia tehdä päätöksiä etuuskien perimisestä asiakasmaksujen kattamiseksi. Tämä tukisi talouden hallintaa ja vähentäisi julkisen talouden raskautusta.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Yhteyden saantia ja alkuvaiheen sujuvuutta koskevat tavoitteet ovat kannatettavia, mutta käytännön resurssivaikutukset tulee huomioida.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelman ja omatyöntekijän roolin selkeyttäminen tukee asiakaslähtöisyyttä.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Mitoitukseen liittyvät säästötavoitteet voivat vaarantaa tuen riittävyyden.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Ei muuta lausuttavaa.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirjaamisen keventäminen on perusteltua, mutta tiedon saatavuus ja asiakkaan oikeusturva on varmistettava.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksulain muutos on Oikeuspalveluviraston mielestä osittain kannatettava. Vaikka maksun suuruus kasvaa, ei henkilökohtaiseen käyttöön jäävä käyttövara kasva. Siten korotus tasoittaa hoidettavan taloudellista tilannetta. Toisaalta laki velvoittaa hyvinvointialueita alentamaan maksua tai jättämään maksun perimättä siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Koska käyttövaralla hoidettava joutuu kustantamaan hyvinkin isoja hankintoja kuten esimerkiksi lääkkeitä (omavastuun kerryttäminen ja käsikauppa), silmälasit, hammashoitoa ja proteesit tai kalliimpaa talvivaatetusta, tulisi hyvinvointialueiden velvollisuutta kertoa mahdollisuudesta maksun alennukseen korostaa ja heitä jopa vahvemmin oma-aloitteisesti siihen velvoittaa. Siten toimien monen hoidettavan huolta tarpeellisten hankintojen rahoitukseen helpotettaisiin, eikä hoidettavan tai heidän läheistensä tarvitsisi harkita hankintojen rahoittamista esimerkiksi luotoilla tai muilla maksujärjestelyillä. Joissain tilanteissa tämä tiedottamisvelvollisuus vähentää huolta tarvittavien menojen rahoituksesta ja saattaa ennaltaehkäistä ylivelkaantumista. Hyvinvointialueiden pitää luoda helpotusta hakeville yksinkertaiset ja helpot tavat helpotuksen hakemiseen. Oikeuspalveluvirasto muistuttaa, että asiakasmaksuja hoitavat henkilöt ovat usein ns. heikkoja kuluttajia ja heille monimutkainen asioiden hoito on vaikeaa. Lain mahdollistamien helpotusten haku voi jäädä tekemättä monimutkaisuuden takia.

Huolestuttavaa on esityksen muutoksen vaikutus kuntoutuksen työtoiminnan lakkauttamisesta. Kulukorvauksen poiston merkitys kotitaloudelle on hyvin suuri. Se voi tuntua pieneltä euromääränä, mutta pienistä tuloista kulukorvauksen poistuminen voi olla prosentuaalisesti hyvinkin iso ja siten sen vaikutus kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin voi olla merkittävä. Tilannetta voi helpottaa se, että poiston toteutuu porrastetusti.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitystä varten ei ole selvitetty miten muutokset vaikuttaisivat välitystileihin ja mikä taloudellinen vaikutus välitystiloiminnan vähentymisellä tai lakkaamisella olisi sekä asiakkaille että yhteiskunnalle. Holhoustoimilain mukaisesta edunvalvontapalvelusta peritään päämieheltä valtioneuvoston asetuksen mukainen palkkio. Holhoustoimilain mukaisen edunvalvonnan päämiesten määrän kasvaminen voi aiheuttaa lisäkustannuksia sekä edunvalvoja valvovalle Digi- ja väestötietovirastolle että holhoustoimilain mukaisia edunvalvontapalveluja tuottavalle Oikeuspalveluvirastolle.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksellä voi olla kielteisiä vaikutuksia erityisesti asiakkaiden taloudelliseen itsemääräämisoikeuteen ja muihin perusoikeuksiin, jos hyvinvointialueet vähentävät tai luopuvat välitystilien ja muun taloudellisen toimintakyvyn tuen käytöstä, liian tulkinnanvaraiseksi jäävän lainsäädännön vuoksi.

Järvenpää Jouko
Oikeuspalveluvirasto - Yleisen edunvalvonnan toimiala